

УДК 339.942: [316.346.2 + 338.46]

Самосьонук Л. М.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: samosonok@donnuet.edu.ua

**ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
НА СОЦІАЛЬНУ КОМПОНЕНТУ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Samosonok L. M.,
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: samosonok@donnuet.edu.ua

**REGIONAL INTEGRATION PROCESS IMPACT
ON SOCIAL COMPONENT OF NATIONAL DEVELOPMENT**

***Мета статті** — діагностика й визначення особливостей доступу до соціальних послуг в країнах-учасницях інтеграційних блоків і детермінація взаємозв'язку між рівнем економічного розвитку країн регіональних інтеграційних угруповань та ступенем соціальної рівності їх громадян.*

***Методи.** Використано методи теоретичного узагальнення і порівняння, методи системного аналізу, причинно-наслідкового аналізу, порівняльного аналізу, статистичний та графічний методи.*

***Результати.** Встановлено, що соціальні ефекти інтеграції проявляються за такими стратегічними напрямками, як усунення економічної, гендерної, вікової, територіальної нерівності. Доведено, що стимулювальний вплив інтеграційних процесів на соціальний розвиток ґрунтується на координації дій країн, що інтегруються, на покращенні фінансової забезпеченості регіональних соціальних програм і стратегії порівняно з національними, на регіональній комплексності заходів щодо подолання соціальної нерівності.*

***Ключові слова:** EU, NAFTA, MERCOSUR, гендерна нерівність, оплата праці, охорона здоров'я.*

Постановка проблеми. Виклики, що постали перед сучасною світовою спільнотою, значною мірою трансформують процеси регіональної інтеграції і вмотивовані переважно економічними чинниками, однак під їх впливом опиняється соціальна складова національного розвитку країн-членів інтеграційних блоків, що має прояв на рівні суспільства в цілому та окремих його членів. Розвиток суспільства в частині удосконалення соціальних відносин є запорукою ефективності економічних зусиль кожної окремої держави.

Динамізм кризових явищ у світовій економіці зумовлює необхідність розробки новітніх підходів щодо аналізу, оцінки та формування механізмів подолання соціальної нерівності як передумови і цілі людського розвитку в системі сучасних міжнародних відносин. Дослідження впливу процесів регіональної інтеграції на соціальну компоненту національного розвитку є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціальні проблеми країн в умовах посилення глобалізаційних тенденцій на сучасному етапі трансформації регіональної політики розглядаються у роботах Р. Артеconi та В. Каннігам, (R. Artecona & W. Cunningham) [1], Е. Бернарда (E. Bernard) [2], Ф. Де Ломбарде (Ph. De Lombaerde) [3], В. Близнюка [4], Л. Проданової [5] та ін. Переважна більшість досліджень присвячена трансформації соціально-трудових відносин, структури зайнятості та доходів населення, проблемам подолання бідності та соціальної несправедливості у глобалізованому світі. Однак питання гендерної рівності, рівності доступу до соціальних послуг в умовах розвитку інтеграційних процесів не знайшли достатнього відображення у економічних дослідженнях.

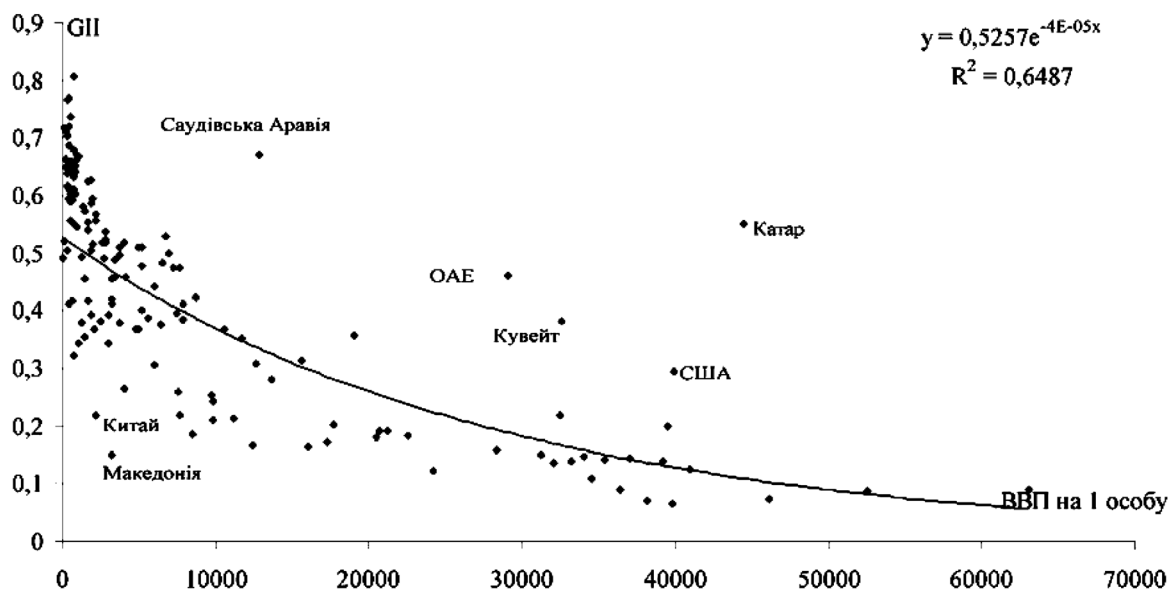
Мета статті — аналіз та визначення особливостей доступу до соціальних послуг і тенденцій формування гендерної рівності в умовах регіональної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональні інтеграційні процеси формують передумови соціального розвитку на рівні інтеграційного угруповання та національному рівні завдяки створенню регіональних систем регулювання соціального захисту, формуванню регіональних механізмів контролю за дотриманням соціальних стандартів, налагодженню регіональної співпраці у сфері соціальної політики, активізації транскордонних потоків інвестицій у об'єкти соціальної інфраструктури тощо [3].

При досягненні стратегічних цілей соціального розвитку у національній економічній системі велика увага приділяється проблемі гендерної рівності. Це питання є актуальним як для доволі фемінізованих країн на кшталт Скандинавських країн, Нідерландів, Швейцарії, Німеччини, так і для ісламських країн Азії та Африки, де традиційно гендерний розрив є надзвичайно великим. Однак конкретні аспекти гендерної нерівності, які мають долати країни, є різними. У європейських країнах на перший план виходять питання рівності в оплаті праці: в країнах єврозони жінки отримують заробітну плату на 16–17 % нижчу за чоловіків [6]. Причому в країнах EU-28 відсутня чітка залежність між рівнем економічного розвитку країни та гендерним розривом в оплаті праці, оскільки, за даними EUROSTAT, у 2015 р. найбільший розрив мав місце в Естонії — 26,9 %, у Чехії — 22,5 %, Німеччині — 22 %, Австрії — 21,7 та Великій Британії — 20,8 %, тоді як найнижчим є гендерний розрив в оплаті праці у Люксембурзі та Італії — 5,5 %, Румунії — 5,8 %, Бельгії — 6,5 % та Польщі — 7,7 % [6].

Однак розбіжностями в рівнях оплати праці чоловіків та жінок не вичерпується гендерна проблематика у сучасному світі. Усунення гендерної нерівності потребує вирішення проблем в таких сферах, як рівність на ринку праці, розширення прав та можливостей жінок, а також репродуктивне здоров'я. Індикатори щодо поступу окремих країн саме у цих сферах покладено в основу Індексу гендерної нерівності (Gender Inequality Index, GII), що є складовою Індексу людського розвитку і щорічно розраховується ООН для оцінки прогресу в різних країнах світу та виявлення найгостріших гендерних проблем.

Якщо гендерний розрив в оплаті праці в країнах ЄС не демонструє залежності від рівня економічного розвитку певної країни, то щодо інтегрального показника GII така залежність є наочною: чим вищий рівень економічного розвитку країн, оцінений за ВВП на 1 особу, тим нижчим є показник гендерної нерівності, оцінений на основі GII (рис. 1).

Рисунок 1 — Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку та гендерною нерівністю в країнах світу (GII розраховано як середнє значення індексу за 2005–2015 рр.; ВВП на 1 особу розраховано за даними Світового банку як середнє значення за відповідні роки; складено автором за даними [8; 9])

Виключення у цьому сенсі становлять деякі арабські країни (Катар, ОАЕ, Саудівська Аравія, Кувейт), в яких на тлі високого рівня економічного розвитку, заснованому на ренті від видобутку та продажу нафти, має місце значний гендерний розрив, який пояснюється релігійними та культурними традиціями ісламських арабських країн. При цьому усунення гендерної нерівності часто стикається з небажанням самих жінок долати цю нерівність [7, с. 3].

Гендерна нерівність у США також дисонує з високим рівнем економічного розвитку, але тут джерела проблеми полягають у різнобарвному за етнічним і релігійним складом населенні. Також важливим чинником є велика кількість іммігрантів, у тому числі нелегальних, з країн, що розвиваються, де гендерна дискримінація є традиційною і не викликає протесту у більшості жінок.

Винятками з протилежною спрямованістю є Китай та Македонія, а також країни ЦСЄ, де на тлі порівняно низьких значень ВВП на одну особу спостерігається незначний гендерний розрив. Причиною тут також є історичні, культурні та релігійні традиції, а також не менш важливою є зважена та раціональна гендерна політика національних урядів.

Звичайно, не залишаються осторонь гендерної проблематики і регіональні об'єднання, деякі з них мають навіть спеціальні інституції, діяльність яких спрямована на подолання гендерної дискримінації (наприклад, Керуючий комітет з питань рівності між жінками та чоловіками в ЄС, Комісія зі спостереження за дотриманням прав африканських жінок у Африканській Економічній Спільноті), або вирішенню гендерних проблем присвячено окремі частини інтеграційних угод, різноманітних соціальних програм, фондів соціального та економічного розвитку тощо.

Але, крім вигод, що несуть у собі гендерні програми та політики інтеграційних об'єднань, певний вплив на гендерну ситуації мають самі інтеграційні процеси. Так, регіональна інтеграція може мати як позитивні, так і негативні наслідки щодо становища жінок в економіці та суспільстві. Лібералізація торгівлі в регіональному об'єднанні та спричинене нею розширення ринків і зростання виробництва спричиняють перерозподіл доходів між чоловіками та жінками на користь останніх. Особливо актуальним це є для країн, в яких розвинені працеінтенсивні галузі (сільське господарство, текстильна та швейна промисловість), адже в цих галузях переважну частку працівників складають жінки. У результаті також скорочується жіноче безробіття, однак треба зважати на той факт, що в зазначених галузях заробітна плата є нижчою, ніж в інших галузях економіки.

Так, з 2010 до 2015 р. незначне зниження розриву в оплаті праці залежно від статі спостерігається в цілому в ЕУ (на 0,1 %). Найбільш показовим є зменшення розриву в Польщі, яке складає 6,3 % (14 % — 2007 р. та 7,7 % — 2015 р.) [6]. У той же час в цілому по MERCOSUR спостерігається зменшення цього показника на 7 % протягом 2006–2016 рр. причому найбільше скорочення розриву продемонструвала Болівія, яка приєдналась до спільного ринку лише у 2015 р. [10]. Північноамериканська зона вільної торгівлі демонструє зменшення розриву на 2,9 % за той самий період. У НАФТА вирівнювання в рівні оплати праці найбільшими темпами відбувається в Мексиці — 7,8 % за десять років, так само як і створення нових робочих місць [8].

З іншого боку, скорочення надходжень від оподаткування зовнішньоторговельних операцій внаслідок скасування мит та інших податків і зборів, пов'язаних із експортом та імпортом, зменшує обсяг надходжень до державного бюджету, а отже, скорочується обсяг видатків на соціальні програми, у тому числі і програми гендерного спрямування. Збільшення інвестицій в країни, що інтегруються, внаслідок лібералізації руху капіталів у межах регіональних інтеграційних об'єднань переважно позитивно впливає на становище жінок — приплив ПІІ, крім розширення виробництва та створення нових робочих місць, покращує міжнародний імідж країни, зменшує ризики політичної та економічної невизначеності, що, у свою чергу, робить більш ефективним провадження економічних та соціальних політик, у тому числі гендерної.

Забезпечення рівних можливостей для людського розвитку тісно переплетено з необхідністю полегшення доступу до соціальних послуг. Адже соціальні послуги — освітні,

медичні та ін. — сприяють зростанню спроможності найбільш вразливих верств населення (жінок, молоді, осіб з обмеженими можливостями) інтегруватися у суспільне життя на засадах рівноправності.

В умовах регіональної інтеграції особливого значення набуває доступність освітніх послуг, адже отримання високого рівня кваліфікації сприяє підвищенню конкурентних переваг даної особи на інтегрованому ринку праці, що є немаловажним, зважаючи на загострення конкуренції внаслідок лібералізації руху робочої сили в рамках інтеграційного блоку. В результаті така особа отримує розширені можливості як щодо працевлаштування, так і щодо розвитку власного бізнесу. Причому професійні та освітні переваги можуть бути використані як в межах певної країни завдяки розширенню виробництва внаслідок лібералізації торгівлі, так і в інших країнах угруповання завдяки лібералізації руху робочої сили (якщо це передбачено інтеграційною угодою).

Крім використання переваг від високого кваліфікаційного та освітнього рівня, громадяни країн, що інтегруються, отримують розширені можливості щодо доступу до освітніх послуг в країнах-партнерах, адже мобільність студентів є важливим елементом інтегрування. Наприклад, в ЄС в рамках Стратегії «Європа-2020» діє пакет політичних ініціатив «Молодь у русі», а також програма «Освіта протягом усього життя» й низка інших програм та ініціатив щодо розвитку освіти в країнах ЄС, розширення можливостей молоді в отриманні освіти і подальшому працевлаштуванні, щодо удосконалення професійного навчання, у тому числі дорослих осіб [11]. В результаті впродовж 2015 р. близько 2,8 млн. європейських студентів навчалися в університетах ЄС за межами рідної країни [6].

Якщо для країн Європи та інших розвинених країн актуальною є співпраця у сфері вищої освіти, то для країн, що розвиваються, важливою також є проблема розвитку початкової та середньої освіти і подолання неписьменності.

Проблема доступу до медичних послуг також є найбільш актуальною в інтеграційних блоках типу «Південь-Південь». оскільки в них вагомою є частка найбіднішого населення (наприклад, у країнах MERCOSUR у 2014–2015 рр. за межею бідності проживало понад 25 % населення, у країнах ASEAN — близько 20 %, а в більшості африканських країн — понад 60 % населення [8]). Саме найбідніше населення, особливо у сільській місцевості, страждає від нестачі ліків та недосяжності кваліфікованих медичних послуг, від неналежного санітарно-гігієнічного нагляду за умовами проживання, за станом питної води, їжі і т. ін.

У результаті очікувана тривалість життя населення складає в країнах Латинської Америки — 75 років, в країнах Африки на південь від Сахари — 59 років, тоді як, наприклад, в країнах EU-28 цей показник становить 81 рік [8]. Найбільш вразливими до нестачі медичних послуг є жінки, особливо в сільських районах бідних країн. Про недостатній розвиток медицини у країнах, що розвиваються, свідчать і дані щодо витрат на охорону здоров'я (як державних, так і приватних) — у країнах, що розвиваються, особливо в Африці, витрати на медицину є набагато нижчими, ніж в розвинених країнах (див. табл. 1).

Зважаючи на значне відставання країн, що розвиваються, за показниками охорони здоров'я від розвинених країн, інтеграційні об'єднання за участю таких країн приділяють значну увагу подоланню цього відставання. Поширивши аналіз щодо діяльності ASEAN, ANCOM та MERCOSUR з полегшення доступу до соціально значущих послуг на медичні послуги, вдалося виявити низку напрямів впливу інтеграційних процесів у цій сфері.

По-перше, колективні програми та заходи країн-учасниць інтеграційних блоків покращують ситуацію із охороною здоров'я, оскільки в ході переговорів на різних рівнях досягається згода щодо підвищення медичних стандартів та надання допомоги, спрямованої на подолання відставання окремих країн блоку.

По-друге, регіональні ініціативи у сфері охорони здоров'я переважно сфокусовані на полегшенні доступу до кваліфікованої медичної допомоги найбільш вразливих верств населення, що зменшує соціальний диспаритет в країнах інтеграційних блоків. По-третє, координація дій урядів країн, що інтегруються, та неурядових організацій у сфері охорони

Таблиця 1 — Індикатори соціального розвитку у сфері охорони здоров'я за 2015 р. (складено автором за даними [8; 12])

Група країн	Очікувана тривалість життя населення, років	Смертність дітей віком до 1 року, на 1000 народжених	Видатки на охорону здоров'я, дол. на одну особу
Європейський Союз	81	2,6	2929,0
Латинська Америка та Карибський басейн (лише країни, що розвиваються)	74,9	9,4	502,4
Східна Азія та Океанія (лише країни, що розвиваються)	74,2	9	126,2
Африка на південь від Сахари (лише країни, що розвиваються)	59	28,6	74,9
Світ у цілому	71,7	33,8	1059,6

здоров'я більш ефективно протидіють розповсюдженню ВІЛ/СНІД та епідемічних захворювань шляхом санітарно-гігієнічного нагляду, впровадження програм з розповсюдження щеплень, засобів контрацепції, покращення якості питної води тощо.

Так, у 2014 р. в ЄС прийнято Програму з охорони здоров'я 2014–2020 рр., в якій задекларовано необхідність нагальної реформи європейської системи охорони здоров'я, викликані демографічними та соціальними змінами. Головними напрямками Програми відокремлено забезпечення сталості та впровадження інновацій в охорону здоров'я, удосконалення суспільного сектору охорони здоров'я та запровадження спільних дій щодо захисту від епідемій.

Фінансування виконання Програми передбачено у розмірі 449,394 млн. євро протягом семи років, яке надається щорічно відповідно до затвердженого плану дій в межах пріоритетів Програми, а саме: збереження здоров'я, попередження захворюваності та формування середовища для здорового способу життя; захист населення ЄС від важких транскордонних захворювань; впровадження інновацій і формування ефективної та сталої системи охорони здоров'я; покращення доступу громадян ЄС до медичних послуг [13].

Варто відзначити, що такі спільні регуляторні акти у соціальній сфері має лише ЄС. Підвищення соціальних стандартів, задеклароване як одна із цілей Угоди, мало б передбачати і широкий доступ до медичного обслуговування громадян країн-учасниць. Однак прийнятий у США Американський акт з охорони здоров'я (The American Health Security Act, 1993) не передбачає рівних прав на медичне обслуговування працівників з Мексики та Канади, які працюють в рамках NAFTA у США, а також громадяни США мають обмежений доступ до медичних послуг в інших країнах Угоди [14].

Однак, не дивлячись на те, що NAFTA — угода про вільну торгівлю, на порядку денному з приходом до влади у США Д. Трампа постало питання перегляду домовленостей, у тому числі у галузі охорони здоров'я. Це стосується, передусім, виходу на канадський ринок американських медичних страхових компаній та інвестування фармацевтичної промисловості й необхідності узгодження положень Угоди та національних документів, що регламентують охорону здоров'я. Як відзначають експерти, перемовини не будуть простими через нерівні умови для американських та канадських інвесторів, що декларовані у Статті 11 угоди про NAFTA, фактично державну монополію на медичні послуги в Канаді.

Висновки. Вплив процесів регіональної інтеграції на соціальну компоненту національного розвитку спрямований на подолання нерівності між членами суспільства як у теперішній часовий відтинок, так і у тривалій часові перспективі. Соціальні ефекти інтеграції проявляються за такими стратегічними напрямками, як усунення економічної, гендерної, вікової, територіальної нерівності. Стимулювальний вплив інтеграційних процесів на соціальний розвиток ґрунтується на координації дій країн, що інтегруються, на покращенні фінансової забезпеченості регіональних соціальних програм і стратегій

порівняно з національними, на регіональній комплексності заходів щодо подолання соціальної нерівності тощо.

Список літератури/References

1. Artecona, R., Cunningham W. (2002). Effects of Trade Liberalization on the Gender Wage Gap in Mexico. Available at : <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/tradeartecona.pdf>. (Accessed 20 May 2017).
2. Bernard, E. (2013). What's the matter with NAFTA. Available at : <http://www.law.harvard.edu/programs/lwp/nafta.pdf>. (Accessed 10 April 2017).
3. De Lombaerde Ph., Baert, F., Gavin, B., Channac, F. (2008). Deepening the Social Dimensions of Regional Integration: An Overview of Recent Trends and Future Challenges in Light of the Recommendations of the Report of the World Commission on the Social Dimension of Globalisation: [UNU-CRIS Working Paper]; International Labour Organisation. Available at : <http://www.cris.unu.edu/fileadmin/workingpapers/W-2008-3.pdf>. (Accessed 12 April 2017).
4. Близнюк, В. В. Соціальна політика України в контексті інтеграції до Європейського Союзу / В. Близнюк // Україна: аспекти праці. — 2002 — № 6. — С. 18–25.
Blyznuuk V. V. (2002). *Sotsialna polityka Ukrainy v konteksti intehtratsiyi do Yevropeyskoho Soyuzu* [Ukrainian Social Policy in contest of integration to European Union]. *Ukraine: Aspekty pratsi* [Ukrain: Aspects of labour], no. 6, pp. 18–25.
5. Проданова, Л. В. Економічне зростання й економічний розвиток: забезпечення сталості економічної системи : монографія / Л. В. Проданова. — Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2011. — 400 с.
Prodanova, L. V. (2011). *Ekonomichne zrostannya i ekonomichnyy rozvytok: zabezpechennya stalosti ekonomichnoyi systemy* [Economic growth and economic development: impact of the sustainable economic system]. Donetsk, Skhidnyy vydavnychy dim Publ., 400 p.
6. Official web-site European Statistics. Available at : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>. (Accessed 25 May 2017).
7. Kelly, S. (2010). Women's Rights and in the Middle East and North Africa 2010: Progress Amid Resistance. N. Y. : Freedom House, pp. 1–14. Available at : http://freedomhouse.org/uploads/special_report/section/270.pdf. (Accessed 10 March 2017).
8. Official web-site The World Bank. Available at : <http://www.worldbank.org>. (Accessed 25 May 2017).
9. Official web-site UNDP. Available at : <http://www.beta.undp.org>. (Accessed 25 May 2017).
10. Global Gender Gap Report (2016). Available at : <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016>. (Accessed 25 May 2017).
11. Official web-site European Commission. Available at : <http://ec.europa.eu>. (Accessed 25 May 2017).
12. Official web-site Economic Commission for Latin American and the Caribbean. Available at : <http://estadisticas.cepal.org>. (Accessed 25 May 2017).
13. European Commission (2014). Programme for the Union's action in the field of health (2014–2020). Official Journal of the European Union, L 86. Available at : <http://eur-lex.europa.eu>. (Accessed 20 May 2017).
14. North American Free Trade Agreement (1994). Available at : <https://www.nafta-sec-alena.org/Home/Texts-of-the-Agreement/North-American-Free-Trade-Agreement>. (Accessed 14 May 2017).

Цель. Цель статьи — диагностика и определение особенностей доступа к социальным услугам в странах-участницах интеграционных блоков и детерминация взаимосвязи между уровнем экономического развития стран региональных интеграционных группировок и степенью социального равенства их граждан.

Методы. Использованы методы теоретического обобщения и сравнения, методы системного анализа, причинно-следственного анализа, сравнительного анализа, статистический и графический методы.

Результаты. Установлено, что социальные эффекты интеграции проявляются по таким стратегическим направлениям, как устранение экономического, гендерного, возрастного, территориального неравенства. Доказано, что стимулирующее влияние интеграционных процессов на социальное развитие основывается на координации действий интегрирующихся стран, на улучшении финансовой обеспеченности региональных социальных программ и стратегий по сравнению с национальными, на региональной комплексности мероприятий по преодолению социального неравенства.

Ключевые слова: EU, NAFTA, MERCOSUR, гендерное неравенство, оплата труда, здравоохранение.

Objective. Diagnosis and definition of the specifics of access to social services in countries, members of integration blocs, and determination of the relationship between the level of economic development of countries of regional integration groups and the rate of social equality of their citizens.

Methods. The methods of theoretical generalization and comparison; methods of system analysis, cause-and-effect analysis; comparative analysis, statistical and graphical methods are used.

Results. It is established that the social effects of integration are manifested in such strategic areas as the elimination of economic, gender, age, territorial inequalities. The stimulating effect of integration processes on social development is based on the coordination of the actions of the integrating countries, on improving the financial provision of regional social programs and strategies in comparison with national ones, and on the regional complexity of measures to overcome social inequality.

Key words: EU, NAFTA, MERCOSUR, gender inequality, earnings, health care.

Надійшла до редакції 13.03.2017

УДК005.521:(005.33-043.83:17.023.36-029:33-044.22) (045)

Роженко О. В.,
старший викладач

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: rozenko@donnuet.edu.ua

Усик П. С.,
студент

e-mail: petro.usyk@gmail.com

ЕКОБЕЗПЕКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UDC 005.521: (005.33-043.83:17.023.36-029:33-044.22) (045)

Rozhenko O. V.,
Senior Lecture

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky, Kriviy Rih, Ukraine,
e-mail: rozenko@donnuet.edu.ua

Usyk P. S.,
Student

e-mail: petro.usyk@gmail.com

**ENVIRONMENTAL SAFETY OF UKRAINIAN ENERGY MARKET:
STATE AND PROSPECTS**

Мета. Мета статті полягає у характеристиці стану і формулюванні перспектив розвитку енергетичного ринку України за умови забезпечення його екобезпеки.

Методи. У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення і порівняння в процесі вивчення структури загального постачання первинної енергії на ринку, аналізу і синтезу — для визначення параметрів співвідношення обсягів виробництва електроенергії на електростанціях і за альтернативними джерелами енергії, методи абстрагування й узагальнення — для формування висновків щодо вибору перспективного джерела екоелектроенергії.